

АРХІВ

ПРО "УМ"

РЕКЛАМА В "УМ"

ПЕРЕДПЛАТА НА "УМ"

Україна молода

ЗНАЙТИ

ГОЛОВНА	НОВИНИ	ПОЛІТИКА	ЕКОНОМІКА
СУСПІЛЬСТВО	ІСТОРІЯ	ЗДОРОВ'Я	
КУЛЬТУРА	СПОРТ	КАЛЕЙДОСКОП	
ПОЛІТІНФОРМАЦІЯ	ІНФОРУМ	РЕГІОНИ	
ПОДІУМ	СКАНДАЛИ	ПОСТАТІ	ЛЮДИНА
НАУКА	СВЯТО	ТЕЛЕБУМ	ЗІРКИ

> [Свято](#) > Щедрий вечір добрим людям!

ЩЕДРИЙ ВЕЧІР ДОБРИМ ЛЮДЯМ!

13.01.2006

В Україні
Новий рік з
деяких пір
святкується
двічі. 12
лютого 1918
року
Центральна
Рада й уряд
УНР ухвалили
закон про
впровадження
нового

«Цигани», Миколаївська область.

календаря, за яким Новий рік стали святкувати 1 січня. Протягом же багатьох віків святкував наш народ новоліття на Щедрий вечір (13 січня за новим стилем), що у православних святцях припадає на день святої Меланії, напередодні

дня святого Василя (14 січня за новим стилем). Звідси й інші назви цього свята — Маланка, Василя, Багата Кутя, Щедруха або Щадрець. Щедрий вечір сприймався як порубіжна дата, від якої залежало благополуччя всього майбутнього року.

У передноворіччя, як і на Святвечір, господиня готувала кутю і накривала святковий стіл. На Поліссі щедрю кутю заправляли молоком і медом, або жиром, тушкованим м'ясом. Коли несли кутю на покуть, діти кудкудахкали, щоб гарно неслися кури, примовляючи: «Кудкудах, кудкудах, знесла курка яйце, як кулак!». На святковому столі мусило бути багато страв, особливо м'ясних, а також різноманітні пироги. Головними «щедрими» стравами були ковбаси, смажене поросся, холодець, печеня, вареники та гречані млинці на свинячому смальці. «Щедрилося», щоб множилися статки в господарці. Добробут, вважалося, залежав і від обрядового новорічного хліба. Так, поліщуки випікали великого пирога, в якому робили заглиблення і клали туди зернинки, намічаючи: «це жито, це — картопля, це

— овес, це ячмень, а це льон; яке підойде пуд верх трохи, значить те лучче й уродіт» (Коростенщина). Наступного ранку відрізували довкола того пирога «ріжки» і несли худобі, щоб і вона множилася в наступному році. На Гуцульщині господиня з обрядовим хлібом і коновкою, вдягнувши на голову чоловічу шапку, йшла до води і тричі занурювала хліб у воду, примовляючи: «Не хліб ся купає в воді, але я в здоров'ї і силі!». Зачерпуючи воду коновкою, вона приказувала: «Я не воду беру, а мід і вино!». Торкаючись хлібом до дитячих голівок, мати замовляла: «Абисьте були такі величні, як св. Василь величний». У коновку вона клала сріб монетки, а вранці вся родина вмивалася цією водою, щоб достаток і гроші водилися протягом року. На Гуцульщині також вірили, що піч, яка цілий рік справно працює, на Василя танцює, бо «вона ся віддає», тобто виходить заміж.

Передноворічна ніч вважалася чарівною: можна було передбачити майбутнє, пізнати свою долю. Тому дівчата ворожили: взявши за пазуху першого випеченого млинця, вони вибігали на вулицю й питали ім'я у випадкового зустрічного, вірячи, що таке ж ім'я буде і в майбутнього чоловіка (Київщина). А ще підслуховували під вікнами сусідських хат і якщо господиня скаже комусь «Йди принеси ...», то це означало, що цього року дівчина вийде заміж, якщо ж «Сядь...» — сидіти їй ще рік вдома (Житомирщина). Серед безлічі варіантів дівочих новорічних ворожінь варто відзначити «закликання Долі». Дівчата варили у новому горщику кашу, з нею йшли до воріт і голосно кликали: «Доле, Доле, іди до мене каші їсти!». Уважно прислухаючись, намагалися за звуками передбачити, що чекає кожна в майбутньому. А ще дівчата лили розтоплений віск у воду, рахували кілки огорожі («вдовець — молодець»), ворожили на квасолі, вуглинках, тіні, соломинках. Поклавши під подушку замкненого замка з ключем, намагалися уві сні побачити майбутнього чоловіка (Чернігівщина).

Під вікнами односельців дівчата, молодіці й старші

діти співали щедрівки з типовим приспівом «Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на здоров'я!». Мотив прильоту птахів («Прилетіла ластівочка, сіла-впала на віконечко», «Ой сивая зозулечка»), весняного розмноження домашніх тварин («овечки покотилися, а коровки потелилися») дає підстави науковцям зробити припущення, що щедрівки у минулому відносилися до весняного циклу календарно-обрядової поезії й тільки із перенесенням дати нового року з березня на січень почали співатися зимою.

На Щедрий вечір на київському та житомирському Поліссі водили «Козу». Одного з козоводів перевдягали у вивернутого нагору вовною кожуха, майстрували дерев'яну маску, що нагадувала козячу голову з рухомою нижньою щелепою з бородою, вуха робили з колосків і прикрашали різнокольоровими стрічками. Інші перевдягалися на діда і бабу, лікаря, сажотруса, пастуха, крамаря. Зайшовши до хати, учасники співали й танцювали, розігравали жартівливу сценку смерті й оживання Кози, яка у багатьох індоєвропейських народів є символом родючості:

Де Коза ходить,
Там жито родить!
Де Коза ногою,
Там жито копою!
Де Коза рогом,
Там жито стогом!

В інших регіонах України водили Тура, Ведмедя, Журавля, заносили в хату плуг й імітували весняну оранку. В придністровських регіонах Поділля, Галичини і Буковини хлопці водили «Маланку». Один з учасників перевдягався у Маланку — молодицю-нечепуру, інший — у Василя, і з ватагою перевдягнених хлопців обходили двори односельців. Завітавши до господи, Маланка починала «хазяйнувати» — мити водою піч, мазати глиною лавки, перевертати глечики. На Миколаївщині, в с. Курячі Лози Кривоозерського району, до сьогодні зберігся аналогічний звичай під назвою «Цигани». Рядження в маски, перевдягання має прадавню тотемічну основу і свідчить про глибоку

архаїчність обряду.

Хлопцям в цю ніч дозволялося бешкетувати і розігрувати односельців. Вони перегороджували вулицю, знімали у сусідів ворота і заносили їх аж за село, зав'язували мотузками двері, закривали склом димарі, затягували на дахи хат або хлівів вози чи сани. Знаючи, хто кому симпатизує в селі, попелом посипали доріжку між воротами закоханих (Чорнобильщина). Весь цей хаос супроводжувався сміхом і веселощами. Статечні хазяї не сварилися, а ставилися до таких жартів поблажливо, адже в цю новорічну ніч молоді дозволялися подібні витівки.

Вдосвіта на Василя починали ходити по дворах посипальники — хлопчики 7—14 років. З рукавиці вони засівали в хаті зерном і речитативом виголошували новорічні привітання («засівалки», «посипалки»), отримуючи за це винагороду. Хазяїн збирав зерно, розподіляв його за сортами і зберігав до сіянки.

Сію, вію, посіваю,
З Новим роком вас вітаю!
Щоб було у вас і в стіжку,
І в мішку,
І в коморі,
І в оборі,
В ложці, в мисці,
І в колисці!

Ранком господиня брала сміття, яке не виносилося з хати від Різдва до Нового року («щоб не винести з ним і своєї долі»), підсипала ним дерева у садку, які обв'язувала солом'яним перевеслом, і при цьому примовляла: «Я тебе підсипаю, підв'язую і приказую, щоб ти родило і дітей кормило!» (Овручина). Фруктові дерева, які останнім часом не давали врожаю, хазяїн «лякав», замахуючись сокирою: «Не будеш родить — буду рубить!». Діти або хазяйка, сховавшись за деревом, відповідали: «Не рубай мене, дам тобі гарний врожай!». На Галиччині спалювали в садку Дідуха. Цьому вогню приписувалася магічна сила впливу на майбутній урожай. Перестрибуючи через вогнище, приспівували: «Грійте Діда, грійте Діда, грів би вас Бог

усяким добром!».

Олена ЧЕБАНЮК, фольклорист.

Друкована версія

ВИПУСК №6

ЗА 13.01.2006

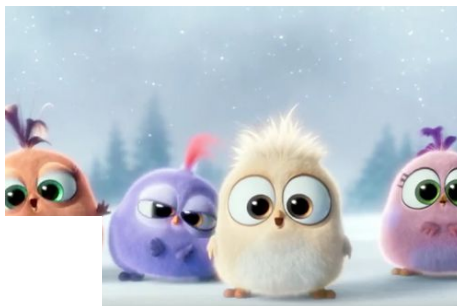
РОЗСИЛКА

е-mail:

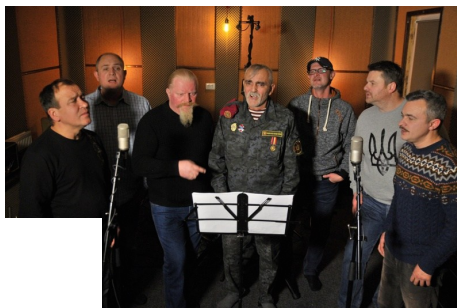
ваш email

підписатися

ФОТО,ВІДЕО

Для тих, кого замучили
колядники: веселе відео

Зеник з Майдану і
«Пікардійська Терція»
записали «Молитву на
Різдво»
